

МАЊАК СВЕТЛОСТИ У НАМА

(Михајло Пантић: *Хогање ђо облацима, Архипелаг, Београд, 2013*)

Мудрост безначајних и привидно безначајних ствари обично нас чека као епилог. Често са закашњењем откривамо значај привидних безначајности и њихово повлашћено место у темељу нашег искуства. Замршени свет какав опажамо и фабулирамо има свој исход у блаженој, меланхоличној или комичној једноставности. И ваљда је то тачка где престају жанровске разлике, а почиње универзалност приче о људском (каква нам је већ из ове позиције доступна).

Један од топоса приче о људском је *свакодневица*. У прози Михајла Пантића она се појављује у барем два вида: и као непретенциозно искуство живљења и као еуфемизам за сиву зону стварности у којој се губе представе о слободном избору и други конструкти субјективности. Свакодневица не само да може значити препуштање стихји, често је она и стихија сама, неразумљиво смењивање слика, принуда неизбежног понављања гестова и реплика. Понекад је она само страшно успорено трошење животног времена и помало личи на лошу бесконачност наше заробљености стварима и релацијама.

Михајло Пантић се, између осталог, бави феноменологијом безначајности наше свакодневице, било да је она (безначајност) стварна или привидна. Опредељујући се за минијатуру, аутор не мимоилази питања смисла, а међу њима нарочито: како људи подносе себе, своје изборе и принуде. Прихватање безначајности људске позиције је специфична покора, или како би рекао Јунг, невидљиви хероизам – управо је несносно што свакодневица пред нас поставља баналне захтеве које човек мора да испуњава скрушено и стрпљиво, без било каквог херојског геста који би био пропраћен аплаузом. Можда бисмо ову спремност могли да разумемо и као неки облик стоицизма, стрпљиво подношење, како каже аутор у причи „Клуб зимогрожљивих“, „сталне слутње да нас овде, једном, више неће бити“.

Овакав стоицизам Пантићевих књижевних ликова изражава се у препуштању стихји, с пуном свешћу о неразумљивости кретања, али, нажалост, извесности исхода. Свакодневица постаје парадоксално искуство одељености од живота, изазвано животом самим. Ови маргиналци и мејнстримери, који ходају по облацима, непосредно проживљавају искуство узалудности, тај мали заокрет на почетку који проузрокује неки вид трагедије на крају. А кад узалудност постане гравитациона тачка живљења, онда је то чисто стање меланхоличног одумирања. Нешто као предворје смрти. То стање осетно је у различитим анатомијама живота протагониста ових заплета, било да је реч о засићењу или неостварености. Меланхолија често почиње као појачана свест о сопственим границама које смо неуспешно покушали да прекорачимо, знање о неостваривости

жеље. Изолација је типична за меланхолију, често је описујемо као осећање да је немогуће доћи у истински контакт са другима, а при том та одвојеност од других није праћена доживљајем посебности, хибриса или другом врстом херојског искуства.

Ако то није замка читалачке идентификације, мислим да о Михајлу Пантићу има смисла говорити као о меланхоличару, то јест писцу који приказује овај модус егзистенције и који на меланхоличан начин приказује трошење стварности. Меланхоличар је увек одељен, чак и у самој стихији јер га од ствари одваја одређена врста унутрашњег понора и разуђености, попут Жегарца из „Клуба зимогрољљивих“ кога од живота одваја унутарњи архипелаг пустих острва која нико никада неће населити и која никако не могу да се повежу, изузев осећајем језе. Та мучна неповезивост са животом изражена је и кроз приповедачку тежњу да се из непосредне близине прикаже „обичност“, а тешко је ту реч писати без наводника јер читалац мора да се запита шта је мера обичности неке приказане ситуације, догађаја или односа? Поновљивост, распрострањеност, неминовност или нешто друго? И зашто га прати осећај да аутор заправо приказује свакодневицу као мртви угао под којим се комплексност живљења сажима у привидну једноставност неког догађаја.

Да ли је намера аутора да укаже на парадокс обичности? Питање није реторичко, нарочито када знамо за *Хронику собе* и друге ране приче које на узбудљив начин приказују зачудност свакодневних појава. Свет који у раним причама фабулира Михајло Пантић, заклоњен неуверљивим кулисама свакодневице, представља замршено налицје једноставних догађаја. *Хроника собе* је хроника живљења у реквизицаријуму туђих живота, на ђубришту хомункулуса, ларви, пубичних длака, зглавцара, прашине, из којег надире иста она меланхолија препознатљива и у *Хогању њо облацима*. Разлика је ипак у предзнаку – у *Хроници собе* меланхолија настаје пред неразумљивом замршеношћу света, а у *Хогању њо облацима* пред привидном једноставношћу свакодневице.

Човеково место негде између планетаријума и клоаке можда више и није Пантићева тема и као приповедач он се сада више држи те средње линије пресека, где је апсурд подразумевајући. А резигнација (делимично) стоичка. У причи „Аља, и један од оних дана“ приповедач исказује мисао о свом животном труду да досегне Бога, да се уздигне до њега, или, како би он то, не без ироније, рекао – да га „заслужи“. Тај подухват био би само још један од свакидашњих промашаја у амбициозном подухвату трагања за смислом, ни по чему занимљив да није наставка ове исповести који ми се чини важним, баш с обзиром на доследан бег Михајла Пантића од сваког приповедачког сензационализма. Он каже: „...не знам да ли је то добар правац. Да ли би, уместо да му стремим требало да се смањујем и да се сагињем, ту је сва тежина мог питања...“ Сматрам да је погрешно ову упитаност третирати као досетку, мени се она чини као узгредно исказана поетичка константа у причама Михајла Пантића. Она у ствари указује на промену смера, онтолошког и приповедног: напуштање великих тема у корист малих, опредељење за минијатуру, блиско и свакидашње као, за нас, најдоступнији израз смисла који је, упркос својој једноставности, тајанствен. Као што је потребно у приближавању Богу сасвим се смањити, сагнути се и приближити меланхолији свакодневице, тако је и у приповедању потребно приказати све оне једва приметне тренутке и ствари које их испуњавају.

Узгред би требало поменути да на тој слици вода посредује искуству зачудности једноставног – доживљај воде (или водâ) је карактеристичан за Пантићев приповедни свет. Дакле, риболов је добар изговор да се медитира о мирној, загонетној површини која нам рефлектује небо и нас саме, о свакидашњој појави чија задивљујућа једноставност надилази сву пометњу наших живота. С друге стране, вода је и природни простор меланхолије – слика стихије и слика вечности.

Ходање ђо облацима није, како би се по аналогији могло помислити, искуство еуфоричног надношења над светом, то је само разређивање и колебљивост овог привидно чврстог тла, темеља и основе. Наговештај неутемељеног облика постојања. Или, како би рекао Михајло Пантић у једној причи из *Хронике собе*, „Простор изнад наших глава је празан, тек једном годишње, када се гibaње сфера начас заустави, он се колико-толико испуни.“